

Dr Michał Godlewski

ORCID: 0009-0007-5914-7559

e-mail: michal.godlewski@gmail.com

Prof. dr. hab. Tomasz Sójka

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-7555-6829

e-mail: tomasz.sojka@amu.edu.pl

Zasady dokonywania wpisów w rejestrze akcjonariuszy

Principles of making entries in share register

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest opisanie zasad rządzących w prawie polskim dokonywaniem wpisów w rejestrze akcjonariuszy. Szczególna uwaga została poświęcona zasadzie szybkości wpisu, jej praktycznym konsekwencjom oraz ograniczeniom. Autorzy bronią poglądu, że zasada szybkości wpisu odgrywa w tym postępowaniu istotną rolę. Obowiązek podjęcia wnikliwych i całościowych czynności wyjaśniających powstaje dopiero w razie powzięcia przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy uzasadnionych wątpliwości co do zasadności wpisu.

Słowa kluczowe: rejestr akcjonariuszy, akcje, dematerializacja

JEL: K22

Wstęp

Przedmiotem niniejszego artykułu są zasady dokonywania wpisów w rejestrze akcjonariuszy, który stał się podstawową instytucją umożliwiającą obrót akcjami zarówno niepublicznej spółki akcyjnej, jak i prostej spółki akcyjnej. W konsekwencji jest on także niezbędny do wykazywania przez akcjonariuszy legitymacji do wykonywania praw z akcji. Przez pojęcie zasad dokonywania wpisu rozumiemy tutaj zasady w sensie opisowym, rozumiane jako podstawowe cechy konstrukcyjne instytucji rejestru akcjonariuszy. Za zasady prawa w ujęciu opisowym uznaje się w doktrynie pewien wzorzec ukształtowania jakiejś instytucji prawnej w szczególnie doniosłych dla tej instytucji aspektach, wskazujący sposób rozstrzygania określonych kwestii związanych z daną instytucją (Wronkowska, 2001, s. 187). Poprzez wskazanie preferencji racjonalnego ustawodawcy pozwalają one zatem ukierunkować wykładnię.

Abstract

The purpose of this article is to describe principles governing entries in share register under the Polish law. The article is particularly focused upon the principle of speed entries, its practical consequences and its limitations. Authors argue that in these proceedings it is particularly important to make entries promptly. Obligation to undertake profound and comprehensive review arises when the entity maintaining register of shareholders has justified doubts, whether the entry would be justified.

Keywords: share register, shares, dematerialisation

Na gruncie analizowanych przepisów k.s.h.¹ można wyróżnić cztery podstawowe zasady dokonywania wpisów w rejestrze akcjonariuszy: 1) zasadę bezpieczeństwa obrotu i prawidłowości wpisów, 2) zasadę dokonywania wpisu na wniosek, 3) zasadę konstytutywności wpisu oraz 4) zasadę szybkości dokonywania wpisu. Trzy pierwsze nie powinny budzić większych kontrowersji, gdyż konstrukcje prawne leżące u ich podstaw w mniejszym lub większym stopniu były dostrzegane na gruncie doktryny prawnej, w tym także tej odnoszącej się do obrotu zdematerializowanymi papierami wartościowymi w obrocie zorganizowanymi (publicznym)².

Bardziej złożona jest natomiast kwestia zasady szybkości wpisu, a zwłaszcza jej praktyczne implikacje. Dematerializacja akcji spółek niepublicznych przyniosła ze sobą problem, jak wnikliwie powinien działać podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy w zakresie badania podstaw do jego dokonania, mając na uwadze fakt, że nie jest sądem. W ar-

tykule wykazujemy, że zasada szybkości wpisu jest kluczową regułą postępowania podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy w ramach pierwszego, uproszczonego etapu postępowania w przedmiocie wpisu do rejestru akcjonariuszy.

Przepisy art. 328 § 1 k.s.h. (w odniesieniu do spółki akcyjnej) oraz art. 300²⁹ § 1 k.s.h. (w odniesieniu do prostej spółki akcyjnej) stanowią, że akcja rozumiana jako papier wartościowy, z którym związane jest prawo podmiotowe w spółce akcyjnej lub prostej spółce akcyjnej, pozbawiona jest formy materialnej. Jest to przejaw szerszej tendencji ustawodawcy polskiego, który zgodnie z dominującą współcześnie tendencją konsekwentnie wprowadził dematerializację akcji (Dybiński & Weber, A-M., 2022, s. 205 i n.). Dotyczy to również spółki komandytowo-akcyjnej (art. 126 § 1 pkt 2 k.s.h.).

Dematerializacja papierów wartościowych oznacza taki stan, w którym funkcję legitymacyjną przejmują system rejestracji oparty na odpowiednich urządzeniach ewidencyjnych (Michalski, 2008, s. 120; podobnie: Romanowski, 2010, s. 111). Papiery wartościowe zdematerializowane nie mają żadnego nośnika (Michalski, 2008, s. 120 oraz przywołana tam literatura). Dematerializacji papierów wartościowych nie można sprowadzać tylko do zamiany formy dokumentu, w którym ujawniono treść prawa majątkowego oraz oświadczenie woli emitenta (Sójka, 2015, s. 709). Zmienia ona przede wszystkim sposób wykazywania i przenoszenia prawa z papieru wartościowego przy zmianie formy papieru wartościowego z dokumentu na wpis w rejestrze. Utrata przez akcje formy materialnej nie powodowała pozbawienia ich cech papierów wartościowych. W dalszym ciągu służy zwiększeniu obiegowości prawa podmiotowego (Osiek, 2022, s. 26–27; Łuczyński, 2022, s. 26; Sójka, 2020, s. 5 i n.). Kwalifikacja akcji jako papieru wartościowego nie budzi wątpliwości w doktrynie (Michalski, 2008, s. 103 i przywołana tam literatura).

Dematerializacja, z uwagi na pozbawienie papierów wartościowych postaci dokumentu, wymusza zastąpienie jej przez odpowiednie urządzenia rejestrowe, których prowadzenie miałoby doniosłość prawną (Michalski, 2021a, s. 9–10). Ustawodawca wprowadził instytucję rejestru akcjonariuszy, w którym rejestrowane są akcje nieobjęte systemem depozytowym (Kidyba & Dumkiewicz, 2023, komentarz do art. 300³⁰ k.s.h., nb. 1; Łuczyński, 2023, s. 33). Zgodnie z art. 328¹ § 2 k.s.h. oraz art. 300³¹ § 1 k.s.h., rejestr akcjonariuszy prowadzi podmiot, który jest uprawniony do prowadzenia rachunków papierów wartościowych. Są to więc m.in. domy maklerskie i banki prowadzące działalność maklerską. W przypadku prostej spółki akcyjnej podmiotem uprawnionym jest także notariusz (art. 300³¹ § 1 k.s.h.). Uprawnionymi są więc podmioty zaufania publicznego poddane odpowiedniemu nadzorowi (Popiołek, 2020, s. 4; Dybiński & Weber, 2022, s. 224). Cechą charakterystyczną dematerializacji papierów wartościowych było nie tylko przejście przez instytucje tworzące system depozytowo-rozliczeniowy czynności technicznych związanych z przenoszeniem praw, ale również powstanie zaufania instytucjonalnego wobec treści wpisów w rejestrach, np. na rachunkach papierów wartościowych (Jastrzębski, 2009,

s. 377) lub w rejestrze akcjonariuszy (Popiołek, 2022, s. 569). W doktrynie wyrażono trafny pogląd, że podmiot prowadzący rejestr, „także ze względu na swój status »certyfikowany« wymogami ObrInstrFinU, powinien być traktowany jako instytucja zaufania publicznego” (Popiołek, 2022, s. 569; podobnie: Izdebski, 2021, s. 19 oraz Michalski, 2021b, s. 218; Osiek, 2022, s. 26).

W postępowaniu w sprawie wpisu w rejestrze akcjonariuszy można co do zasady – z wyjątkiem wskazanych w art. 328⁴ § 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 2 k.s.h. przypadków, w których wpis ma następować z urzędu – wyróżnić następujące etapy:

a) skierowanie żądania wpisu do rejestru akcjonariuszy przez podmiot uprawniony wraz z dokumentami uzasadniającymi dokonanie wpisu, przewidzianymi w art. 328⁴ § 4 k.s.h. lub art. 300³⁴ § 4 k.s.h.,

b) badanie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu oraz ewentualne postępowanie wyjaśniające w przypadku powstania uzasadnionych wątpliwości co do zasadności wpisu,

c) zawiadomienie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy o treści zamierzonego wpisu, chyba że została w tym zakresie wyrażona stosowna zgoda na wpis,

d) ewentualne postępowanie wyjaśniające w przypadku powstania „uzasadnionych wątpliwości”,

e) dokonanie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy wpisu zasadniczo w terminie siedmiodniowym, powiadomienie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy o dokonaniu albo niedokonaniu wpisu zgodnie z art. 328⁴ § 7 k.s.h. lub art. 300³⁴ § 7 k.s.h.

Zasada bezpieczeństwa obrotu i prawidłowości wpisów

Zasada bezpieczeństwa obrotu i prawidłowości wpisów wynika przede wszystkim z podstawowego obowiązku zapewnienia integralności i bezpieczeństwa danych w rejestrze akcjonariuszy wyrażonego wprost w art. 328¹ § 4 k.s.h. oraz art. 300³¹ § 2 i 4 k.s.h. Oznacza ona konieczność zapewnienia m.in. zgodności wpisów w rejestrze z rzeczywistym kształtem stosunków prawnych, w szczególności z liczbą wyemitowanych akcji i istnienia podstaw prawnych dokonywanych wpisów (por. Michalski, 2021a, s. 218 i 224; Popiołek, 2022, s. 569; Łuczyński, 2022, s. 27)³.

Doznaje ona jednak pewnej modyfikacji w ramach pierwszego, uproszczonego etapu postępowania o wpis – podmiot prowadzący rejestr, działając na podstawie dostarczonych mu dokumentów, co do zasady nie dysponuje instrumentami pogłębionej i wyczerpującej analizy podstaw dokonywanych wpisów i jednocześnie obowiązany jest dokonać wpisu niezwłocznie. Zasada bezpieczeństwa obrotu i prawidłowości wpisów w rejestrze jest jednak realizowana w całej rozciągłości w ramach „weryfikacyjnego” etapu postępowania o wpis, który następuje, gdy podmiot prowadzący rejestr poweźmie „uzasadnione wątpliwości” co do zasadności wpisu (zob. niżej).

Zasada dokonywania wpisów na wniosek zainteresowanego

Co do zasady wpisy w rejestrze akcjonariuszy dokonywane są na wniosek podmiotu mającego w tym interes prawny i na podstawie przedłożonych przez niego dokumentów (odpowiednio: art. 328⁴ § 1 k.s.h. w przypadku spółki akcyjnej, art. 300³⁴ § 1 k.s.h. w odniesieniu do prostej spółki akcyjnej). Wnioskodawcą może być także sama spółka, na której zlecenie prowadzony jest rejestr akcjonariuszy (art. 328⁴ § 1 k.s.h., art. 300³⁴ § 1 k.s.h.). Spółka nie musi wykazywać interesu prawnego do złożenia wniosku o wpis, jednak również obowiązana jest przedłożyć dokumenty uzasadniające dokonanie wpisu (art. 328⁴ § 4 zd. 1 k.s.h., art. 300³⁴ § 4 zd. 1 k.s.h.).

Osoba żądająca wpisu obowiązana jest przedłożyć dokumenty (np. umowę) uzasadniające dokonanie wpisu (art. 328⁴ § 4 zd. 1 k.s.h., art. 300³⁴ § 4 zd. 1 k.s.h.). Pojęcie dokumentu należy rozumieć zgodnie z art. 77³ k.c. według którego dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Dokumenty uzasadniające dokonanie wpisu w rozumieniu art. 328⁴ § 4 zd. 1 k.s.h. lub art. 300³⁴ § 4 zd. 1 k.s.h. powinny być dowodem na zajście określonych zdarzeń prawnych, które mogą zostać odzwierciedlone w treści rejestru akcjonariuszy, a w szczególności rozporządzenia akcją albo obciążenia akcji (Grabowski, 2021, s. 33). Zgodnie z wyraźną dyspozycją art. 328⁴ § 4 zd. 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 4 zd. 2 k.s.h. podstawą do dokonania wpisu może być, w szczególności, oświadczenie akcjonariusza o zobowiązaniu do zbycia akcji lub obciążenia akcji ograniczonym prawem rzeczowym. Oświadczenie o zgodzie na dokonanie wpisu, jeśli chodzi o konstrukcję, jest podobne do przewidzianego w art. 32 ust. 2 u.k.w.h.⁴ oświadczenia właściciela o wyrażeniu zgody na wpis prawa osobistego lub roszczenia. Przepis ten nie zmienia jednak norm prawa materialnego odnoszących się do źródeł i sposobu powstania danego prawa lub roszczenia (Heropolitańska, 2021, komentarz do art. 32 u.k.w.h., nb. 1). Ten tok rozumowania należy również zastosować do zbycia akcji. Podstawą wpisu jest zatem wyłącznie takie oświadczenie, z którego wynika, że strony zawarły np. umowę zbycia lub obciążenia akcji, a nie oświadczenie zawierające „tylko” zgodę na wpis.

Podstawowe wyjątki od zasady dokonywania wpisów na wniosek zostały wskazane w art. 328⁴ § 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 2 k.s.h. Dotyczą one dokonywanych z urzędu wpisów związanych z postępowaniem egzekucyjnym dotyczącym akcji. Zasadniczo określony w art. 328⁴ § 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 2 k.s.h. katalog przypadków dokonywania wpisów z urzędu nie powinien być rozszerzany bez wyraźnej podstawy prawnej (Kalisiak, 2022, s. 33).

Zagadnieniem dyskusyjnym i wymagającym pogłębionych badań wykraczających poza ramy niniejszego artykułu jest kwestia dopuszczalności dokonywania „z urzędu” przez podmiot prowadzący rejestr technicznych i czysto formalnych interwencji w treść rejestru akcjonariuszy, np. celem korygowania oczywistych omyłek pisarskich czy błędów zaistniałych na skutek nieprawidłowego działania systemu informatycznego (Dybiński & Weber, 2022, s. 231)⁵. Można argumentować, że zasada dokonywania wpisów wyłącznie

na wnioski dotyczy jednak wpisów mających doniosłość prawną, a nie drobnych korekt o charakterze techniczno-językowym⁶. Jako podstawę do takich ingerencji w treść rejestru akcjonariuszy można wskazać obowiązek zapewnienia integralności danych zawartych w rejestrze akcjonariuszy (art. 328¹ § 4 k.s.h. oraz art. 300³¹ § 2 i 4 k.s.h.).

Zasada konstytutywności wpisu

Zgodnie z art. 328⁹ § 1 k.s.h. (w odniesieniu do spółki akcyjnej) oraz art. 300³⁷ § 1 k.s.h. (w odniesieniu do prostej spółki akcyjnej) nabycie akcji albo ustanowienie na niej ograniczonego prawa rzeczowego następuje z chwilą dokonania w rejestrze akcjonariuszy wpisu wskazującego nabywcę albo zastawnika lub użytkownika oraz liczbę, rodzaj, serie i numery nabytych albo obciążonych akcji. Oznacza to, że jedną z przesłanek koniecznych do przeniesienia praw z akcji jest dokonanie odpowiedniego wpisu w rejestrze akcjonariuszy (Łuczyński, 2022, s. 28; Sobociński, 2022, s. 30).

Zaistnienie skutku rozporządzającego uzależnione jest od zdarzenia faktycznego będącego warunkiem prawnym (*conditio iuris*), jakim jest dokonanie odpowiedniego wpisu w rejestrze akcjonariuszy. Wpis odgrywa tę samą rolę, co w przypadku obrotu papierami wartościowymi w postaci dokumentu pełniło wydanie dokumentu albo, w przypadku akcji imiennych, przeniesienie posiadania w jakikolwiek inny sposób⁷. Wpis w rejestrze nadaje nabyciu praw charakter czynności prawnej quasi-realnej (Chłopecki, 2001, s. 227)⁸. Ze względu na związek papierów wartościowych z rejestrem uprawnień nazywane są one przez część doktryny papierami wartościowymi rejestrowymi (por. np. Jastrzębski, 2014, s. 343).

Zasada konstytutywności wpisu służy ochronie bezpieczeństwa obrotu. Wpis jest, w związku z zaufaniem instytucjonalnym do podmiotu prowadzącego rejestr, źródłem przekonania nabywcy, że zbywca jest osobą uprawnioną do rozporządzania prawem (Jastrzębski, 2009, s. 252 i 350). Istota papieru wartościowego w formie dokumentu polegała na uczynieniu dokumentu podstawą identyfikacji uprawnionego oraz modyfikacji zasad zbywania przysługującego mu prawa w stosunku do reżimu przelewu (Jastrzębski, 2009, s. 109; podobnie: Osiek, 2022, s. 27). Oczywiście wpis nie jest przesłanką konieczną nabycia akcji w przypadku, gdy nabycie to jest rezultatem zdarzenia powodującego nabycie akcji *ex lege* (Kidyba & Dumkiewicz, 2023, komentarz do art. 300³⁷ k.s.h., nb. 2; Głowacki, 2022, s. 39) (por. art. 328⁹ § 2 k.s.h. oraz art. 300³⁷ § 2 k.s.h.).

Zasada szybkości wpisu

Dwa tryby dokonywania wpisów

Podmiot prowadzący rejestr dokonuje wpisów, działając w dwóch odrębnych trybach, które można określić mianem podstawowego (uproszczonego) oraz weryfikacyjnego. Pierwszy z nich stosuje się zawsze, o ile nie powstały „uza-

sadnione wątpliwości”. Uproszczony charakter trybu podstawowego wynika w szczególności z wyrażonego w art. 328⁴ § 1 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 1 k.s.h. obowiązku niezwłocznego dokonania wpisu oraz powiązanego z nim ograniczonego zakresu badania faktycznych i prawnych podstaw wpisu. Podmiot prowadzący rejestr nie ma bowiem obowiązku badania zgodności z prawem ani prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu (art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h.).

Takie ukształtowanie obowiązków podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy pozwala na wyróżnienie zasady szybkości wpisu jako jednej z zasad (w sensie opisowym) rządzących instytucją rejestru akcjonariuszy. Ustawodawca, wprowadzając taki tryb, uprzywilejował do pewnego stopnia interes nabywców akcji oraz uznał szybkość obrotu za wartość godną ochrony. Podmiot, którego prawa zostały naruszone przez taki szybki wpis (np. poprzez wykreślenie akcji, które były poprzednio wpisane na jego rzecz), będzie musiał udowadniać w postępowaniu sądowym, że był on bezpodstawny.

Ustawodawca nie wymienia wprost zasady szybkości dokonywania wpisu, jednakże zasady prawa rzadko kiedy są wysłowione jednoznacznie w treści przepisu. W polskiej teorii prawa rozróżnia się niekiedy normy-zasady i normy-reguły. Normy-reguły muszą być realizowane w pełni, całkowicie. Natomiast normy-zasady nakazują realizację pewnego pożądanego przez ustawodawcę stanu rzeczy w możliwie największym stopniu, przy uwzględnieniu, m.in. celu danej regulacji oraz innych zasad prawnych (Gizbert-Studnicki & Grabowski, 1997, s. 101). Zasada bezpieczeństwa obrotu i prawidłowości wpisów oraz zasada szybkości wpisu wzajemnie się ograniczają i uzupełniają.

Za obowiązywaniem zasady szybkości wpisu przemawiają głównie następujące argumenty:

- Istnieje obowiązek (co do zasady) niezwłocznego dokonania wpisu przez podmiot prowadzący rejestr (por. art. 328⁴ § 1 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 1 k.s.h.) (Kidyba & Dumkiewicz, 2023, komentarz do art. 300³⁴ k.s.h., nb. 3).
- Brak jest obowiązku badania zgodności z prawem i prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu (art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h.).
- Z uwagi na konstytutywny charakter wpisu brak niezwłocznego wpisu powodowałby opóźnienie w nabyciu prawa. Tym samym, paradoksalnie, nabycie akcji zdematerializowanych mogłoby się okazać procesem dużo bardziej uciążliwym niż w przypadku akcji w postaci dokumentu, gdzie wpis w księdze akcyjnej (prowadzonej zresztą tylko dla akcji imiennych – por. uchylony art. 343 k.s.h.) nie miał skutku konstytutywnego. Tymczasem jedną z głównych zalet dematerializacji ma być usprawnienie obrotu (Michalski, 2021a, s. 10). Dokonywanie wpisów w rejestrach akcjonariuszy ma umożliwić realizację funkcji obiegu (Popiołek, 2020, s. 3; podobnie: Łuczyński, 2022, s. 26; Osiek, 2022, s. 27) akcji jako papierów wartościowych, a nie ją utrudnić⁹.

Tryb weryfikacyjny znajduje zastosowanie, gdy podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy poweźmie uzasadnione wątpliwości dotyczące jego zasadności, a w szczególności dotyczące zgodności z prawem lub prawdziwości dokumen-

tów mających stanowić podstawę dokonania wpisu. Podmiot prowadzący rejestr obowiązany jest do podjęcia wszelkich leżących w jego możliwościach działań zmierzających do wyczerpującego i wszechstronnego wyjaśnienia tych wątpliwości. W sytuacji, gdy wątpliwości tych nie uda się satysfakcjonująco rozwiązać, wniosek o wpis powinien zostać oddalony. W konsekwencji na etapie „weryfikacyjnego” procedowania wniosku przez podmiot prowadzący rejestr to interes podmiotu dotychczas wpisanego do rejestru bierze górę, gdyż w przypadku oddalenia wniosku o wpis nabywca akcji będzie zmuszony do wykazywania swoich praw na drodze sądowej.

Tryb podstawowy dokonywania wpisów w rejestrze

W ramach podstawowego (uproszczonego) trybu działania podmiotu prowadzącego rejestr wpisy powinny być dokonywane szybko, ale nie bezrefleksyjnie. Szybkości ma służyć obowiązek niezwłocznego dokonania wpisu i maksymalny siedmiodniowy termin (por. art. 300³⁴ § 1 k.s.h. oraz art. 328⁴ § 1 k.s.h.) oraz ograniczony zakres badania okoliczności faktycznych i prawnych (art. 300³⁴ § 5 k.s.h. oraz art. 328⁴ § 5 k.s.h.). Taki sposób ukształtowania obowiązków podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy na tym etapie postępowania ma zagwarantować uniknięcie arbitralnego wstrzymywania lub przeciągania przezeń postępowania w przedmiocie wpisu. Mogłoby do tego dochodzić, gdyby np. podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy badał całokształt okoliczności faktycznych i prawnych związanych z danym zdarzeniem prawnym, np. zgodność umowy sprzedaży akcji z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) (Michalski, 2020, s. 9).

Jednocześnie jednak podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy zobowiązany jest zapewnić bezpieczeństwo i integralność zawartych w nim danych (art. 300³¹ § 4 k.s.h. oraz art. 328¹ § 4 k.s.h.). Konsekwencją tego obowiązku jest powinność ustalenia, czy określony wpis jest uzasadniony uprzednim zaistnieniem odpowiedniego zdarzenia prawnego, które system prawny identyfikuje jako podstawę wpisu określonych danych do rejestru akcjonariuszy, np. zawartej umowy sprzedaży akcji (Popiołek, 2022, s. 565). W tym celu podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy bada treść i formę dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu (art. 300³⁴ § 5 zd. 1 k.s.h. oraz art. 328⁴ § 5 zd. 1 k.s.h.). Natomiast, w myśl zasady szybkości wpisu, zgodnie z art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. oraz art. 300³⁴ § 5 k.s.h. podmiot prowadzący rejestr nie ma zasadniczo obowiązku badania zgodności z prawem oraz prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu, w tym podpisów zbywcy akcji lub osób ustanawiających ograniczone prawo rzeczowe na akcji, chyba że poweźmie w tym względzie uzasadnione wątpliwości (Jasiński, 2021, komentarz do art. 300³⁴ k.s.h., cz. 6).

Podmiot ten odmówi wpisu, jeżeli odpowiednich dokumentów nie przedstawiono albo jeżeli nie wskazują one na wystąpienie zdarzenia prawnego (np. zbycia akcji), którego następstwa mają zostać odzwierciedlone w rejestrze akcjonariuszy. Obowiązkiem podmiotu prowadzącego rejestr na

tym etapie postępowania jest rozsądnie umiarkowana analiza przedłożonych dokumentów, której podstawowym celem jest ustalenie, czy mogą one być podstawą dokonania wnioskowanego wpisu.

Jeżeli dokonanie wpisu wymaga usunięcia przeszkody, wpis powinien być dokonany w terminie tygodnia od dnia jej usunięcia (art. 328⁴ § 1 in fine k.s.h., art. 300³⁴ § 1 zd. 2 k.s.h.). Przeszkodą jest każdy brak wniosku o wpis do rejestru lub załączonych do niego dokumentów, który może zostać usunięty. Brak podstaw materialno-prawnych wpisu nie jest więc przeszkodą dla jego dokonania, lecz skutkuje odmową dokonania wpisu. Przykładem takiej przeszkody może być brak pełnomocnictwa osoby fizycznej, która złożyła wniosek w imieniu nabywcy akcji. Przeszkodą dla dokonania wpisu może być także konieczność zmiany dotychczasowej treści rejestru akcjonariuszy, której nie może dokonać podmiot prowadzący „z urzędu” – jak to ma miejsce w przypadku oczywistych omyłek pisarskich – lecz która wymaga złożenia odpowiedniego wniosku przez spółkę lub podmiot mający w tym interes prawny.

Obowiązek powiadomienia podmiotu, którego prawa podlegają wykreśleniu lub obciążeniu

Gdy postępowanie w sprawie wpisu do rejestru akcjonariuszy prowadzone jest na wniosek spółki lub podmiotu mającego w tym interes prawny, przed wpisem w rejestrze akcjonariuszy podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ma obowiązek powiadomić osobę, której uprawnienia mają być wykreślone, zmienione lub obciążone przez wpis o treści zamierzonego wpisu, chyba że wyraziła nań zgodę (art. 300³⁴ § 3 k.s.h. oraz art. 328⁴ § 3 k.s.h.) (Kidyba & Dumkiewicz, 2023, komentarz do art. 300³⁴ k.s.h., nb. 3).

Ewentualny sprzeciw osoby zawiadomionej nie wstrzymuje jednak dokonania wpisu, co jest kolejnym przejawem zasady szybkości wpisu. Jednakże obowiązek zawiadomienia o zamierzonym wpisie służy umożliwieniu zgłoszenia zastrzeżeń przez osobę mającą w tym interes prawny, co z kolei może posłużyć wzbudzeniu u podmiotu prowadzącego rejestr uzasadnionych wątpliwości w rozumieniu art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. lub art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. i doprowadzeniu do wszczęcia postępowania wyjaśniającego (Grabowski, 2021, s. 33).

Prawodawca nie określił terminu, w którym podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy miałby się wstrzymać z dokonywaniem wpisu, oczekując na reakcję powiadomionego podmiotu. Należy jednak przyjąć, że zawiadomienie o planowanym wpisie powinno zostać dokonane z takim wyprzedzeniem w stosunku do czynności dokonania przedmiotowego wpisu, aby zawiadomiony podmiot miał możliwość zapoznania się z tą informacją i zareagowania na nią.

Weryfikacyjny tryb dokonywania wpisu

Podstawą „uzasadnionych wątpliwości” w rozumieniu art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. lub art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy są z reguły takie

okoliczności, które u odbiorcy (profesjonalisty) działającego z należytą starannością powinny wzbudzić przekonanie, że jest co najmniej prawdopodobne, że nie doszło do zdarzenia uzasadniającego dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy, w szczególności z uwagi na wątpliwości dotyczące prawdziwości lub zgodności z prawem dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu. Źródłem tych wątpliwości może być nie tylko treść i forma dokumentów załączonych do wniosku, ale wszelkie miarodajne informacje i okoliczności pozwalające ocenić fakt, czy doszło do zdarzenia prawnego, które ma zostać wpisane do rejestru akcjonariuszy.

Użycie przez ustawodawcę w art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. lub art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. zwrotu „uzasadnione” wskazuje, że przesłanką nie mogą być jakiekolwiek subiektywne przekonania podmiotu prowadzącego rejestr, tylko takie, które znajdują oparcie w istotnych dla wpisu okolicznościach, a w szczególności w treści i formie dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu oraz regulacji korporacyjnych dotyczących danej spółki, np. ograniczeń w rozporządzaniu jej akcjami (Popiołek, 2022, s. 567–568). Ocena ta nie ma więc charakteru swobodnego (Popiołek, 2022, s. 567).

Źródłem takich wątpliwości może być np. reakcja osoby, której uprawnienia wpisane do rejestru mają zostać zmienione albo wykreślone, na otrzymane zawiadomienie podmiotu prowadzącego rejestr o treści zamierzonego wpisu (art. 300³⁴ § 3 k.s.h., art. 328⁴ § 3 k.s.h.). Podmiot prowadzący rejestr ma obowiązek zapoznania się z zastrzeżeniami dotyczącymi planowanego wpisu. Natomiast od oceny tych zastrzeżeń zależy to, czy będzie on zobowiązany do podjęcia postępowania wyjaśniającego.

Powzięcie „uzasadnionych wątpliwości” obliguje podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy do podjęcia prób ich wyjaśnienia. Stosuje się jednak tylko takie środki dowodowe, którymi ten podmiot może się posłużyć, biorąc pod uwagę, że nie jest sądem.

W ramach czynności wyjaśniających podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy może żądać od wnioskodawcy lub oponenta wnioskowanego wpisu dodatkowych dokumentów lub wyjaśnień. Zdaniem niektórych autorów nie tylko może, ale wręcz „powinien się zwrócić do stron zainteresowanych oraz do spółki o stosowne wyjaśnienia” (Popiołek, 2022, s. 567)¹⁰. Pogląd ten wydaje się być jednak zbyt daleko idący, gdyż może się zdarzyć, że taka pogłębiona analiza jest możliwa na podstawie dokumentów i stanowisk stron, którymi podmiot prowadzący rejestr już dysponuje. Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy celem zbadania zgodności z prawem oraz prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu może zlecać przygotowanie opinii prawnych lub innych ekspertyz przez uprawnione podmioty. Nie może jednak żądać pokrycia kosztów takich opinii lub ekspertyz przez wnioskodawcę lub oponenta wnioskowanego wpisu. Koszty tego typu ponosi spółka na zasadach określonych w umowie dotyczącej prowadzenia rejestru akcjonariuszy oraz w zakresie określonym w tej umowie.

W sytuacji, gdy podmiot prowadzący rejestr powziął uzasadnione wątpliwości, zakres przedmiotowy badania dokumentów uzasadniających żądanie wpisu obejmuje także

Wnioski

zgodność z prawem oraz prawdziwość dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu, w tym podpisów zbywcy akcji lub osób ustanawiających ograniczone prawo rzeczowe na akcji (*a contrario* art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. oraz art. 328⁴ § 5 zd. 2 k.s.h.) (Kozieł, 2020, komentarz do art. 300³⁴ k.s.h., nb. 6; Suliński, 2021, s. 417).

W przypadku gdy podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ustali w toku wyczerpującej i wszechstronnej analizy, że nie ma podstaw do dokonania wpisu, odmawia dokonania wpisu. Brakiem podstaw do dokonania wpisu jest ustalenie, że pomimo podjęcia postępowania wyjaśniającego ze strony podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy istnieją niedające się usunąć w ramach tego postępowania wątpliwości dotyczące zaistnienia zdarzenia prawnego, które zdaniem wnioskodawcy miałyby zostać odzwierciedlone w rejestrze akcjonariuszy (Popiołek, 2022, s. 566). Jeżeli podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy powziął uzasadnione wątpliwości oraz wszczął postępowanie wyjaśniające, na wnioskodawcy spoczywa ciężar rozwiązania tych wątpliwości oraz wykazania podstaw do dokonania wpisu. Jeżeli wnioskodawca w ramach postępowania wyjaśniającego nie wykaże w sposób niebudzący wątpliwości podstaw do dokonania wpisu, podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy odmawia dokonania wpisu.

Od podmiotu prowadzącego rejestr nie można bowiem oczekiwać, że dokona wpisu, mimo że wątpliwości nadal istnieją. Nie można również oczekiwać, że będzie je wyjaśniał, skoro nie ma obowiązków ani instrumentów prawnych sądu powszechnego (Wawer, 2022).

Artykuł pozwolił na uzasadnienie i uwypuklenie roli, jaką odgrywa zasada szybkości wpisu w toku postępowania o wpis w rejestrze akcjonariuszy. Wypływają stąd istotne praktyczne konsekwencje.

Przed wszystkim określony w ustawie sposób dokonywania wpisów ma na celu zagwarantowanie nie tylko bezpieczeństwa obrotu i prawidłowości wpisów, ale także uniknięcie arbitralnego wstrzymywania lub przeciągania postępowania w przedmiocie wpisu. W ramach pierwszego (uproszczonego) etapu postępowania podmiot prowadzący rejestr winien badać, czy z przedłożonych wraz z wnioskiem dokumentów wynikają zdarzenia prawne uzasadniające wpis.

Obowiązek podjęcia wnikliwych i całościowych czynności wyjaśniających powstaje dopiero w razie powzięcia przez ten podmiot uzasadnionych wątpliwości co do zasadności wpisu. Tutaj zasada szybkości wpisu napotyka swoje granice. Jeżeli podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy na podstawie jakichkolwiek okoliczności powziął uzasadnione wątpliwości oraz wszczął postępowanie wyjaśniające, to na wnioskodawcy spoczywa ciężar rozwiązania tych wątpliwości oraz wykazania podstaw do dokonania wpisu. Jeżeli wnioskodawca w ramach postępowania wyjaśniającego nie wykaże w sposób niebudzący wątpliwości podstaw do dokonania wpisu, podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy odmawia jego dokonania.

Przypisy/Notes

¹ Kodeks spółek handlowych z 15.09.2000 r. (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1467 z późn. zm.).

² Odnosnie do zasady dokonywania wpisów na wniosek oraz zasady konstytutywności wpisu, por. Popiołek, 2020, s. 5.

³ W odniesieniu do zdematerializowanych akcji w „obrocie publicznym” zamiast wielu zob. Sójka, 2020, s. 810 i n.

⁴ Ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. z 15.12.2022 r., Dz.U. z 2023 r., poz. 146 z późn. zm.).

⁵ Autorzy sceptycznie oceniają jednak już korekty merytoryczne.

⁶ Tak: M. Michalski, podkreślając uprawnienie firmy inwestycyjnej do korekty błędnego wpisu na rachunku: „[w] przeciwnym razie zapis na rachunku miałby walor nabycia pierwotnego, tj. niezależnego od pozycji prawnej poprzednika nabywcy, a dla takiego ujęcia brak podstaw normatywnych, gdyż z całą pewnością nie stwarza ich art. 7 ust. 1 ObrIFinU” – Michalski, 2012, s. 715.

⁷ Podobnie, na gruncie papierów wartościowych zapisanych na rachunkach papierów wartościowych: Zaradkiewicz, 2012, s. 641; Janiak, 2010, s. 1319.

⁸ Podobnie (aczkolwiek krytycznie oceniając to rozwiązanie i postulując *de lege ferenda*, że przejście praw z papierów wartościowych rejestrowych powinno następować z chwilą zawarcia umowy, a jedynie wobec osób trzecich umowa powinna być skuteczna dopiero z chwilą wpisu): Romanowski, 2010, s. 124–126.

⁹ Por. Wyrok SN z 23.04.2004 r., I CK 548/03.

¹⁰ Na celowość zwrócenia się do spółki zwracają również uwagę: K. Jasiński (2021, komentarz do art. 300³⁴ k.s.h., cz. 6); R. Pabis (2023, komentarz do art. 328⁴ k.s.h., pkt 10) oraz M. Wawer, (2022, komentarz do art. 328⁴ k.s.h., pkt 2).

Bibliografia/References

- Chłopecki, A. (2001). *Opcje i transakcje terminowe. Zagadnienia prawne*. Dom Wydawniczy ABC.
- Dybiński, J., & Weber, A.-M. (2022). Mandatory Dematerialisation of shares in Polish private companies: A missed opportunity to do things right. *European Company and Financial Law Review*, 19(2). <https://doi.org/10.1515/ecfr-2022-0008>
- Gizbert-Studnicki, T., & Grabowski, A. (1997). Normy programowe w konstytucji. W: J. Trzcíński (Red.), *Charakter i struktura norm konstytucji*. Wydawnictwo Sejmowe.
- Głowacki, W. (2022). Powództwo o ustąpienie akcjonariusza. *Przegląd Prawa Handlowego*. (1).
- Grabowski, M. (2021). Prowadzenie rejestru akcjonariuszy a obowiązki wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. *Przegląd Prawa Handlowego*, (2).
- Heropolitańska, I. (2021). W: I. Heropolitańska, A. Tułodziecka, K. Hryków-Mycka, & P. Kuglarz (Red.), *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece oraz przepisy związane. Komentarz*. Legalis.
- Izdebski, P. (2021). Cywilnoprawna odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy – wybrane zagadnienia. *Przegląd Prawa Handlowego*, (5).
- Janiak, A. (2010). W: A. Kidyba (Red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część szczegółowa*. Wolters Kluwer.
- Jasiński, K. (2021). W: M. Koźuchowski, M. Macieszczak, & B. Woźniak (Red.), *Prosta spółka akcyjna*. Komentarz. Lex.
- Jastrzębski, J. (2009). *Pojęcie papieru wartościowego wobec dematerializacji*. Wolters Kluwer.

- Jastrzębski, J. (2014). W: A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, W. J. Kocot, & E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część szczegółowa*. C.H.Beck.
- Kalisiak, M. (2022). Blokada akcji w rejestrze akcjonariuszy. *Przegląd Prawa Handlowego*, (1).
- Kidyba, A., & Dumkiewicz, M. (2023). *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*. Lex.
- Kozieł, G. (2020). *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹–300¹³⁴ k.s.h.* C.H.Beck. Legalis.
- Łuczyński, T. (2022). O prawach wynikających z dokumentu niezłożonego w spółce mimo powszechnego obowiązku dematerializacji akcji. *Przegląd Prawa Handlowego*, (7).
- Łuczyński, T. (2023). Zastaw i użytkowanie na akcjach w perspektywie systemu rejestrowania akcji. *Przegląd Prawa Handlowego*, (3).
- Michalski, M. (2008). *Spółka akcyjna*. Wolters Kluwer.
- Michalski, M. (2012). W: M. Wierzbowski, L. Sobolewski, & P. Wajda (Red.). *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz*. C.H.Beck.
- Michalski, M. (2020). Uwagi krytyczne w zakresie zniesienia anonimowości jako cechy konstytutywnej spółki akcyjnej. *Przegląd Prawa Handlowego*, (3).
- Michalski, M. (2021a). Powszechna dematerializacja akcji, czyli między zabiegiem technicznym a rewolucją cyfrową. *Przegląd Prawa Handlowego*, (2).
- Michalski, M. (2021b). W: Michalski, M., & Dąbrowska, J. (Red.). *Powszechna dematerializacja akcji. Modernizacja konstrukcji spółki akcyjnej*. Wolters Kluwer.
- Osiek, M. (2022). Czy dematerializacja czyni pojęcie i klasyczną koncepcję papieru wartościowego anachronizmem? *Przegląd Prawa Handlowego*, (1).
- Pabis, R. (2023). W: Z. Jara (Red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Legalis.
- Popiołek, W. (2020). Rozporządzanie akcjami rejestrowymi spółek niepublicznych. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (5). <https://doi.org/10.33226/0137-5490.2020.5.1>
- Popiołek, W. (2022). Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy jako strona umowy ze spółką akcyjną. W: J. Haberko, J. Grykiel, & K. Mularski (Red.). *Ius civile vigilantibus scriptum est. Księga jubileuszowa Profesora Adama Olejniczaka*. C.H.Beck.
- Romanowski, M. (2010). W: A. Szumański (Red.), *System Prawa Prywatnego. Tom. 18. Prawo papierów wartościowych*. C.H.Beck.
- Sobociński, F. (2022). Zastaw rejestrowy na akcjach spółki niepublicznej – problem konfliktu wpisów konstytutywnych. *Przegląd Prawa Handlowego*, (8).
- Sójka, T. (2015). *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz*. Wolters Kluwer.
- Sójka, T. (2020). Obrót akcjami prostej spółki akcyjnej. *Przegląd Prawa Handlowego*, (1).
- Suliński, G. (2021). Aspekty procesowe sporu o wpis do rejestru akcjonariuszy. *Studia Prawnoustrojowe*, 53.
- Wawer, M. (2022). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Legalis.
- Wronkowska, S. (2001). W: S. Wronkowska, & Z. Ziemiński (Red.). *Zarys teorii prawa*. Przedsiębiorstwo Wydawnicze Ars boni et aequi.
- Zaradkiewicz, K. (2012). W: M. Wierzbowski, L. Sobolewski, & P. Wajda (Red.), *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz*. C.H.Beck.

Prof. dr hab. Tomasz Sójka

Profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Prof. dr hab. Tomasz Sójka

Professor at Adam Mickiewicz University in Poznan.

Dr Michał Godlewski

Radca prawny.

Dr Michał Godlewski

Attorney-at law.

Agnieszka Kurczewska

EDUKACJA W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI. W KIERUNKU SYNTEZY TEORII, PRAKTYKI KSZTAŁCENIA I ETYKI

W monografii, którą oddajemy do rąk Czytelników, autorka proponuje ugruntowane w nauce i etyce ramy kształcenia w zakresie przedsiębiorczości na poziomie uczelni. Monografia służy uporządkowaniu wiedzy na temat edukacji w zakresie przedsiębiorczości, krytycznemu spojrzeniu na dynamikę postępu w badaniach i wyznaczeniu kierunków jej rozwoju pod kątem przyszłych projektów naukowych. Jak sugeruje podtytuł monografii, zadaniem pracy jest synteza teorii, praktyki kształcenia i etyki. Do zilustrowania przedstawionych wątków teoretycznych w monografii omówiono przykład kształcenia w obszarze przedsiębiorczości na poziomie uniwersyteckim. Wykorzystano do tego stworzoną przez autorkę Akademię Przedsiębiorczości, będącą egzemplifikacją omawianych teorii i podejść w nauczaniu. Zadaniem monografii jest wsparcie nauczycieli akademickich, tak by mogli zaoferować solidne, poparte wynikami badań podstawy kształcenia przedsiębiorczości na poziomie uczelni.

== ZAPOWIEDŹ ==